

جشنی به بهانه پرتاب تیر آرش کمانگیر

[ad_1]

تیرماه سیزده شو یکی از جشن‌های به جا مانده از دوران ایران باستان است که در روز سیزدهم تیر ماه تبری (معادل 12 آبان ماه شمسی) در مازندران برگزار می‌شد.

تاریخ‌نویسان این جشن را به حماسه آرش کمانگیر نسبت داده‌اند، اسطوره‌شناسان هم آن را به طلوع ستاره تیشتر (tištar) پهلوی، تیر یا تیشتریه (tištarya) در اوستا مرتبط دانسته‌اند.

مهم‌ترین آیین تیرما سیزده شو، اجرای رسم "لالِ شیش" است که به همین بهانه، این جشن را لال‌لالی‌شو (lāl.lāli.šu) هم می‌نامند. شیش به معنای چوب نازک است و لال هم کسی است که در شب تیرما سیزده بدون این که حرفی بزند به خانه‌های مردم می‌رود و با همان ترکه‌ها آرام بر تن آنان می‌زند. در شب سیزده، مردم منتظر لال و گروهش بودند، آن‌ها پیام‌آوران تندرستی و سعادت و دورکننده بلاها و رنج‌ها یند.

مومن توپا ابراهیمی، محقق و نویسنده مازندرانی درباره آیین تیرماه سیزده شو در گفتوگو با روابط عمومی گروه تجاری ققنوس

اظهار کرد: تاریخ تیرماه سیزده یا همان سیزدهم تیرماه طبری مصادف با 13 آبان خورشیدی است و از گذشته‌های دور مردم مازندران و گیلان جشن آن را از یک شب جلوتر می‌گرفتند.

وی با بیان اینکه برای ریشه این شب و روز دو روایت وجود دارد، افزود: نخستین روایت گفته شده است که آرش کمانگیر در شب و روز 13 تیرماه طبری تیر خود را برابر قراردادی که "منوچهر پیشدادی" با "افراسیاب" داشت، برای مشخص شدن حد و مرز از روی یکی از کوه‌های رویان تا آنسوی رود جیحون پرتاب کرد و بعد از پرتاب تیر خود آرش پاره پاره شد.

این محقق و نویسنده مازندرانی تصریح کرد: روایت دیگر در خصوص این شب این است که کاوه آهنگر مصادف با همین روز علیه ضحاک قیام می‌کند و ورود شبانه لال شیش زن‌ها به خانه‌ها نماد یاران کاوه و فریدون هستند که وارد خانه‌ها می‌شوند و برای سربازان فریدون و کاوه آذوقه جمع می‌کنند تا به ضحاک حمله کنند، اینکار مخفیانه صورت می‌گیرد تا مامورین ضحاک متوجه نشوند.

توپا ابراهیمی گفت: البته روایت آرش کمانگیر ارجحیت دارد و همه مردم این مناطق و مورخان به آرش کمانگیر استناد می‌کنند.

وی با بیان اینکه رسم و رسوم این شب در گیلان و مازندران با اندکی تفاوت برگزار می‌شود، خاطرنشان کرد: در قسمت جلگه‌ای و دشت، انار، هنداونه و پرتقال و در کوهستان گندم برشته به نام "هشتیکا" و میوه‌های تابستانی مانند سیب ترش، امرود، زرشک، آلوچه جنگلی و کدو را برش می‌دادند، خشک می‌کردند، برای این شب نگه می‌داشتند و می‌خوردند.

این محقق و نویسنده مازندرانی با اشاره به اینکه اینگونه مجالس با ساز و دهل همراه نیست و نیمه مخفی است اما با امیری خوانی و حافظ خوانی همراه می‌شود، افزود: در این شب اقوام و فامیل دور هم جمع می‌شدند و به تناول میوه‌ها و هشتیکا مشغول می‌شدند و البته تخم کف را هم برشته می‌کردند و می‌خوردند.

توپا ابراهیمی با بیان اینکه نیمی از برگزاری مهم‌ترین قسمت‌های برگزاری تیرماه سیزده بر عهده بانوان است، گفت: پخت غذاهایی چون "آغوز دکورده نون" یعنی نان آمیخته با گردو از خوراکی‌های این شب بود و برای تهیه این نان مغز گردو را می‌سابیدند، دنبه گوسفند را خرد، با آن خمیری آماده و در عصر روز 12 تیرماه با سرشیر مخلوط

می‌کردند و می‌پختند و از باقیمانده خمیر هم پیکره و عروسک درست می‌کردند و می‌گفتند این نماد حضرت خضر است و این پیکره در سیلوی گندم و ارزن می‌انداختند و اعتقاد داشتند که این امر موجب برکت ذخیره خواربارشان خواهد شد.

وی ادامه داد: در قسمتهای کوهستانی در این شب فراخور هر خانواده گوسفند و یا گاوی را ذبح و از چربی و بخشی از گوشت آن قورمه یا قارمه درست می‌کردند که هم در این شب استفاده می‌شد و هم در طول پائیز و زمستان از آن بهره می‌بردند.

این محقق مازندرانی اضافه کرد: این قارمه یا قورمه را که به آن قالبی گفته می‌شد در جای خنک نگه می‌داشتند و در نیمه شب تیرماه سیزده شو و در زمان حضور لال شیش‌زنها در خانه‌شان، به آنها می‌دادند.

توپا ابراهیمی با بیان اینکه همه اقوام و فامیل که در این شب دور هم جمع می‌شدند در بین خود یک امیری خوان (موسیقی محلی مازندران) داشتند، تاکید کرد: خانم‌هایی که در مجلس حضور داشتند سنجاق سر، انگشتر و یا نشانه‌ای که داشتند را به کسی که گرداننده مجلس بود می‌دادند و وی داخل کوزه می‌انداخت، سپس امیری‌خوان دست خود را داخل کوزه می‌کرد و انگشتر و سنجاق را درمی‌آورد و بعد یک بیت امیری می‌خواند و معمولاً مضمون امیری در واقع فال صاحب انگشتر یا سنجاق بود.

وی با اشاره به اینکه گروه لال شیش‌زنها بین 3 تا 5 نفر بودند، گفت: کسانی که برای لال شیش‌زنی می‌رفتند در حالیکه صورت خود را می‌پوشاندند و یا سیاه می‌کردند به صورت مخفیانه می‌رفتند، داخل خانه‌ها می‌شدند، حرفی نمی‌زدند و شیش‌ها را که نشانه هوشیاری برای اعضای آن خانواده بود آهسته به بدن همه می‌زدند. لال‌نه لال‌نه/ پار بورده امسال‌نه/ پار بورده امسال‌نه/ مهمان‌پارسال‌نه/ سرخان‌سوار‌نه/ مه مارِ برار‌نه از محتوای آواز محلی جوانان به مناسبت این روز و شب بوده است.

تهیه و تنظیم از سپیده پورشعبان خبرنگار روابط عمومی گروه تجاری ققنوس

انتهای پیام